

Тютюнопроизводството е типично за нашата страна. За неговото развитие благоприятстват почвено –климатичните условия ,богатия производствен опит на населението ,развитието на агробиологичната наука, развитата промишленост за тютюневи изделия и др. Тази култура е твърде чувствителна към екологичните условия, под чийто влияние изменя своя строеж ,развтие и съдържание.

В селското стопанство са заети 26,2% от общо 2943351 заети в икономиката като цяло. Съществуващата тенденция през последните години за увеличаване броя на заетите в частния сектор се запазва и през 2000г.. Относителния дял на заетите в частния сектор на селското стопанство е 98,9%. Намалява нетния доход на един зает в с.с.бележе тенденция на намаляване за периода 1997- 2000г., което го прави не толкова привлекателен отрасъл. Намалява и нетния доход на отрасъла като цяло.

Тютюнопроизводството е трудоемък отрасъл , като за един д/ка ориенталски тютюн се изразходват приблизително 50 човекодни. Механизирани са оранта, по-голяма част от междуредовата обработка, около 60% от разсаждането , част от низането и изсушаването на тютюна, но само за едрolistните сортове тютюн. Поради голямата си трудоемкост то е застъпено в райони с повече трудоспособно население, съчетано с благоприятни климатични условия.

Значението на тютюнопроизводството е голямо поради следните причини:

1.Традиционно то се развива в няколко района:

- Родопско-Тракийски-най-голяма концентрация в района на Кърджалийско и Хасковско; Струмско-Местенски-най-голяма концентрация в Благоевградско и Кюстендилско и северна България- подходящи условия за отглеждане на едрolistни тютюни. Като се вземе в предвид голямата безработица в страната, тютюнопроизводството осигурява значителна заетост в тези райони, поради голямата си трудоемкост~ 50 ч/дни на 1 дка, също така и значителен приход от 1 дка.

Хората в тези райони имат по-ниско образование, застаряла възрастова структура и трудно биха се реализирали в други области. Те имат опит в отглеждането на тази култура, който се предава от поколение на поколение и в този случай тютюнопроизводството се явява не единствен, но много важен източник на доход в тези райони.

2.Тютюнопроизводството осигурява валутни приходи за страната ни, като за 2000г. се нарежда сред най- конкурентните култури в страната заедно със слънчогледа.

3.Тютюнопроизводството задоволява потребностите на преработвателните тютюневи предприятия в България, чийто брой не е малък.

4. Тютюнът изисква леки и не много богати почви, т.е. почви върху които могат да се отглеждат ограничен брой култури. Чрез неговото отглеждане се оползотворяват и слабо плодородните почви /не се отнася за едрolistните сортове/.

България е нетен износител на тютюн и най-големи количества се реализират на пазарите на Египет, Русия, САЩ и ЕС. Тютюна и тютюневите изделия заемат 40% от с.с. износ и 5% от общия износ на България: ориенталски тютюни-85-90%, Бърлей не се изнася и произведеното остава за потребление в страната

По предварителни данни износът на тютюн от страната за 2000г. е приблизително 20405т. Наблюдава се тенденция на намаляване на износа и увеличаване на вноса. Спрямо `99г. износът е намалял с 18 % или приблизително с 4600т. / за `99г.-25004т. износ/, а вноса се е увеличил макар и незначително спрямо `99г./2000г.-8241т.; `99г.-7461т. В сравнени с `99г. са намалели доставките на ориенталски тютюн в САЩ, Германия, Швейцария, Холандия, Австрия, Турция и др. Независимо от възможностите за износ, кризата, залегнала на международния пазар на тютюна, причинена от натрупаните излишъци, не позволява износ на големи количества.

Благоприятен ефект върху износа могат да окажат споразуменията , с които се предоставят взаимни отстъпки при търговия с тютюн и тютюневи изделия между България и ЕС. На България е отпусната квота за внос на тютюн в страните на ЕС в размерна 6000т и при 7 % мито.Изпълнението на квотата за внос на тютюн в ЕС е приблизително 50% от договореното за 01.07`99г.-30.06.2000г., а от 01.07.2000 до 30.06.2001г. квотата се увеличава на 7500т., като към 10.04.2001г. са изнесени 32%.

Причините за неизпълнението на квотата са:

1.Международния пазар на тютюн се намира в криза , поради натрупани излишъци, това не позволява износ на големи количества. Ето защо през 2000г. България не е изнасяла тютюн дори на традиционните пазари като Украйна, Молдова , Полша ,Алжир.Русия се е пеорентирала към внос на по-конкурентни тютюни.

2.Световната здравна организация провежда борба за намаляване на тютюнопушенето, поради което Европейската комисия приема Директиви за промяна съдържанието на нокотин и катрани в цегарите.Налагат се цигарите “американ бленд”, в които ориенталските тютюни заемат малък относителен дял. България изнасяпредимно ориенталски тютюн, които за 2000г. заема над 70 % от общо изнесения тютюн, това ще окаже много негативно влияние върху валутните постъпления от този износ, ще създаде големи трудности при реализацията на произвежданата продукция и вероятно върху приходите на тютюнопроизводителите.

3.Основни конкуренти на България на пазара на ориенталски тютюн в ЕС са Гърция и Турция и двете са в по-благоприятно положение от нашата страна по отношение на износа на тютюн и тютюневи изделия. На Турция ЕС предоставя нулево мито за внос, а средните износни цени на гръцкия ориенталски тютюн са ~ 2.4\$/т. Българските износни цени са по-високи ,което прави износа за ЕС нерентабилен.

За да могат да се преодолеят тези трудности по отношение на реализацията на тютюна,свързана с по-високите ни износни цени ,цената на тютюна ще се поделя между фонд “Тютюн” и производителите, който ще им помогне като намали разходите им и направи тютюна по-конкурентноспособен на външните пазари.Целевата парична подкрепа ще се отрази най-вече на намаляване на разходите на “Булгартабак-Холдинг” и други фирми,които изкупуват тютюн.Отпуснатата целева парична подкрепа на лицата изкупуващи тютюн ще се отрази благоприятно на експортната цена.Фонд ”Тютюн” поема ~30% от изкупната цена като по този начин търговците имат възможност да намалят стойността на предлагания от тях тютюн и това им осигурява по-голяма гъвкавост на международния пазар.

Освен по-високите ни износни цени родното тютюнопроизводство се изправя и пред други проблеми:

- Конкуренцията от страна на крупните мултинационални цигарени фирми,при което

трябва да се определят насоките, в които ще се извършат промени, за да се справим с конкуренцията. Промените могат да бъдат по отношение на цените, качеството /по-ниско съдържание на катран и никотин съгласно изискванията на Световната здравна организация/, по отношение на опаковката, рекламата, маркетинга и др.

- Кризата на световния пазар, предизвикана от наличието на излишъци. Трябва да намерим начин да реализираме продукцията си на международния пазар и да разширим пазарите си. Това ще осигури много положителни резултати повишаване на валутните постъпления-при равни други условия, повишаване на доходите на тютюнопроизводителите и по-редовното им изплащане.

- Нередовно заплащане на изкупения тютюн.
- Загубата на част от руския пазар е сериозен проблем пред българското тютюнопроизводство. Възвръщането на тези пазари също трябва да бъде цел.

Козът на холдинга за връщане на руския пазар са смесените предприятия. "Булгартабак" вече е основал 4 такива дружества в различни краища на Русия. Предвижда се *разширяване на възможностите за продажба на лицензни права на запазените марки на "Булгартабак"* на партньори от Русия. Тази стратегия позволява да бъдат избегнати високите мита и транспортните разходи. Освен това така ще се ангажират руски производствени мощности за дълъг срок в производството на български марки цигари. Централизираното управление на холдинга от своя страна ще позволи излишната техника да бъде насочена към Русия.

Явно една от целите на новата стратегия на "Булгартабак" е западните компании да навлязат на руския пазар, но с помощта на холдинга като посредник и съружник. Това ще увеличи многократно джакпотът в българската тютюнева индустрия.

Трудно е да се пробие на чужди пазари, особено поради факта, че в миналото 70% от продукцията е ориентирана към износ в страните от СИВ. Правят се опити да се възвърнат стари пазари. Четири фабрики има България в чужбина, *предвижда се отварянето на нови такива в Румъния, Москва, Чехия, Германия.*

Като цяло основните насоки в развитието на тютюневата промишленост са свързани с приватизацията на монополиста в този отрасъл - "Булгартабак". Запазване на технологичните, производствените и териториалните връзки между отделните предприятия в тютюневата промишленост, а също и на традиционните български марки

тютюн и цигари са основните принципи, залегнали в програмата за приватизация на “Булгартабак” и неговите дъщерни фирми.

Чуждестранните инвеститори и по-точно международните концерни-производителки на тютюн и тютюневи изделия се интересуват най-вече от третия етап на програмата за реструктуриране на “Булгартабак”. В нея е разработена стратегията на холдинга по отношение на външните пазари.

Вече са оповестени част от изискванията за кандидат-купувачите на “Булгартабак”. Купувачите трябва да запишат в офертите, че ще изкупят договореното количество от реколта 2002г., което е 4200т., а също така, че от 2003 до 2006г. ще купуват ежегодно минимум 40000т. тютюн. Тези изисквания имат за цел да осигурят реализацията на продукцията на тютюнопроизводителите. Нежеланието на новите собственици да изкупят произведения вече тютюн обрича редица тютюнопроизводители на безработица, липса на доходи и ги поставя в безизходица. Земеделието е отрасъл, който не позволява рязка промяна на структурата на производството. Купувачите трябва да предвидят минимум 20 млн. евро инвестиции за следващите 5 години като парите трябва да са разписани по време и по предприятия. Същото се отнася и до реструктурирането-в офертите трябва да се опише начинът, мащабите, сроковете за всяко дружество. Тези изисквания имат за цел да се подсигури по нататъшното развитие на холдинга като цяло, а от там и на цялата тютюнева промишленост. Това също ще осигури вливане на чужди инвестиции в страната ни, което неминуемо ще има положителен ефект за икономиката ни като цяло. Следващото изискване е че купувача няма право да пипа в продължение на 5 години цигарените фабрики в София и Благоевград, както и предприятието за материали “Юрий Гагарин”, нито да продава машини и активи от тях. Това изискване е с цел дане се позволи източване на активи от предприятията. Предвидено е и изискване със социален ефект: в следващата петилетка купувача трябва да запази в системата минимум 6000 работни места /при приблизително 8000 в момента/. Купувача е длъжен да поеме дълговете на “Булгартабак”, които са приблизително 400 млн. лв. Изискването за работни места има за цел да не допусне рязко повишаване на безработицата и ескалиране на социалното напрежение. Спечелилият плаща в евро като 50% от сумата внася при подписването, а останалите 50% в следващите 30 дни.

Въпреки посочените трудности тютюнопроизводството си остава един от най-подпомаганите от държавата отрасли. Мерките, които предприема държавата са в следните насоки:

- За да осигури по-стабилни доходи на производителите в този отрасъл ежегодно до 31.10 Министерския съвет приема мин.изкупни цени на тютюна, които се определят на основа пълните разходи за производство, средния добив на тютюн от декар през последните 5 години, мин. рентабилност, определена от Министерския съвет и цените на международния пазар.

- С цел конкурентноспособност на международните пазари, по отношение на цените и във връзка с нулевото мито за Турция и по- силно субсидирания ориенталски тютюн на Гърция при вноса им в страните на ЕС за изкупуването на реколта 2000г. Министерския съвет одобри отпускането на целева парична подкрепа от фонд "Тютюн" в рамките на мин. изкупни цени за произведения и изкупен тютюн. По този начин фонда поема ~30% от цената , която плаща купувача за изкупеното от него количество.

- Раздадени са и семена за реколта 2001г. на стойност 269882лв. или с 14% повече от раздадените през 2000г.

- След приключването на изкупната кампания на тютюнопроизводителите пряко се предоставя безвъзмездна парична помощ, която се определя по типове и произходи за 1 кг. Тютюн, а за подобряване качеството на тютюна Фонда може да предостави допълнителна парична премия на производителите.

- През 2000г. бяха приети изменения и допълнения на Закона за Тютюна и тютюневите изделия, които уреждат производството , окачествяването , изкупуването и промишлената обработка и търговията с тези стоки.

- Съгласно този закон МЗГ отпредиля количеството , районите , типовете, произходите и сортовете за производство на тютюн.

- Изкупуването на тютюна се извършва от лица , имащи право да извършват промишлена обработка на тютюн и се осъществява чрез договори , сключени в началото на производствената година между продавача и купувача не по-късно от 31.03

- С поправки в ЗТТИ се усъвършенства договорната система- договарят се цени не по-ниски от мин. изкупни ,забранява се сключването на договори без удостоверение за квота. В договора се предвижда компенсация за производителите равна на индекса на изменение на цените на производител , в случай , че се пресрочи срока на плащане на изкупения тютюн. Въведено е задължително договаряне на авансово плащане не по-малко от20 % от стойността на тютюна , което е платимо при сключване на договора.

- С оглед на стабилизиране на развитието на аграрния сектор се налагат данъчни облекчения, които са регламентирани в ЗКПО, ЗОДФЛ,ЗДДС,ЗМДТ.

- За подкрепа на тютюнопрроизводството – очаквните постъпления от акцизи и такси при търговията с тютюн и тютюневи изделия са в размерна 94000хлв.-част от тях ще бъдат използвани за примии и целева парична подкрепа за реколта 2001г.

Всички тези мерки имат за цел увеличаване на конкурентноспособността и увеличаване на заетостта в този отрасъл чрез създаване на благоприятни условия за неговото развитие. Като цел също се преследва по- силното утвърждаване на българските тютюни на международния пазар и разшряване на пазара. Негативните последици от тютюнопушенето остават на заден план пред валутните постъпления и заетостта на населението, защото всеки сам носи отговорност за това как да се грижи за своето здраве.